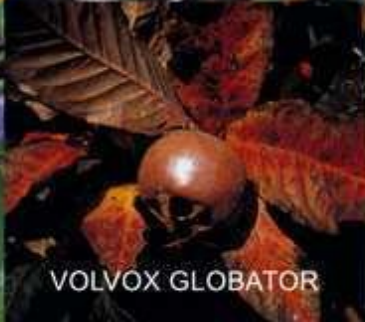

NETRADIČNÍ OVOCE PRO KAŽDOU ZAHRADU

LEE REICH

VOLVOX GLOBATOR

LEE REICH

**NETRADIČNÍ
OVOCE
PRO KAŽDOU
ZAHRADU**

Obohaťte svůj život muřoulem,
hruškojeřábem, cicimkem, duřiztopkou
a dalšími

VOLVOX GLOBATOR

LEE REICH
Netradiční ovoce
Pro každou zahradu

Obohaťte svůj život muř'oulem, hruškojeřábem, cicimkem,
dužistopkou a dalšími

Lee Reich
Uncommon Fruits for Every Garden

Přeložil Roman Tadič

Copyright © 2004 Lee Reich. All rights reserved.

Translation © Roman Tadič, 2015

All photographs by Lee Reich

Illustration copyright © 2004 by Cicki Herzfeld Arlein. All rights reserved.

ISBN 978-80-7511-195-1

Z anglického originálu *Uncommon Fruits for Every Garden*
vydaného nakladatelstvím Timber Press v Portlandu v roce 2008

přeložil Roman Tadič

Úvod k českému vydání Michal Babor

Jazyková redakce Tereza Houšková

Odpovědný redaktor Antonín Petr

E-kniha purehtml.cz

Vydalo nakladatelství Volvox Globator,

Štítného 17, Praha 3 – Žižkov,

jako svou 1055. publikaci

Vydání první

Praha 2015

Adresa knihkupectví:
Volvox Globator, Štítného 16, Praha 3 – Žižkov, 130 00

ÚVOD

Netradiční, nebo jen pozapomenuté?

Před několika lety jsem pár týdnů pobýval v Anglii poblíž Hastingsu. Ve snaze poznat co nejlíže realie pro mě tehdy neznámé země jsem navštívil i prodejnu potravin či přesněji řečeno supermarket. Z mnoha překvapení, která byla v tuzemských obchodech věcí neznámou až nevídanou, mě zaujal také jogurt, jehož obal zdobil detailní obrázek jakýchsi zelených bobulí s průhlednou slupkou a chloupky na povrchu plodů. Co jen mi to připomíná...? Snad ne angrešt? V angličtině tehdy začátečník, porozuměl jsem slůvku gooseberry až s pomocí slovníku, ale mnohem větší zážitek mě čekal po zanoření lžičky do obsahu kelímku a po jeho ochutnání. Někde hluboko v paměti se vynořila dětská vzpomínka na výborný angrešťový koláč s drobenkou, ale také ruce plné škrábanců od trnů, když nás jako děti rodiče nutili angrešt sklízet. Proč jsme vlastně na angrešt zapomněli? Vždyť ze zahrad českých šlechtitelů pocházely tak zvukomalebné odrůdy jako Otec Palacký, Vosykův semenáč, Český zázrak či Šolcův miláček a s velkou slávou se šířily do celého světa. Našim ovocnářům dokonce patří prvenství v roubování angreštu na meruzalku zlatou – vzniklo právě v Čechách! Jenže i k nám dorazilo obávané padlí a s ním zánik málo rezistentních odrůd. Jak postupně ubývalo kyselých dešťů, které dokázaly vznik a šíření choroby zabránit, hynuly keříky jeden za druhým a není divu, že angrešt z českých zahrad postupem času téměř vymizel. Odolaly jen ty nejsilnější odrůdy – Citrónový obří, Zlatý fík či Bílý nádherný patří k obvyklé nabídce v každém větším zahradnictví.

Lee Reich do své knihy, kterou právě držíte v rukou, vybral dvě desítky užitkových dřevin a označil je v originálu za „uncommon“, tedy spíše neobvyklé než netradiční, jak stojí v českém překladu. Tradici totiž má řada druhů velmi bohatou – vždyť třeba mišpule, rybíz či dřín se pěstovaly už ve středověkých klášterních zahradách a teprve s rozvojem ovocnářského šlechtitelství byly vytlačeny jádrovinami a peckovinami, které dnes najdeme v každé větší, zejména venkovské

zahradě. Je nanejvýš pravděpodobné, že kdyby se před několika desetiletími nezvedla vlna zájmu o zahradničení v souladu s přírodou a zájem o původní keře a stromy, možná bychom na některé druhy představené v této knize úplně zapomněli. Vždyť kdo z nás někdy viděl v české zahradě třeba moruši či muchovník? Přesto jsou to stromy s výbornými plody plnými vitamínů, které se obejdou bez jakékoliv údržby řezem i bez chemického ošetřování proti chorobám a škůdcům; jen je třeba smířit se s tím, že sklizeň drobných plodů bude trochu náročnější než česání jablek a něco z úrody padne za oběť ptákům. I tak ale budete s muchovníkovým džemem, morušovým vínem nebo brusinkovou omáčkou slavit u svého okolí značný úspěch.

Ale je tu také druhá skupina užitkových dřevin, neznámých či přinejlepším pouze povědomých i zkušenému českému sadaři. Co si asi představit pod názvy hrozinkový strom, banán severu nebo čínská datle? Možná o nic víc než pod jejich českými jmény – dužistopka, muďoul a cicimek. O něco úspěšnější možná budeme u švestkovišně či hruškojeřábu; dokážeme snad odhadnout jejich chuť, i když jsme je nikdy neochutnali. A přesto není hruškojeřáb žádnou novinkou – semenáč pod názvem Tatarova hrušeň vypěstovali na sklonku předminulého století v někdejší smíchovské botanické zahradě. Dnes bychom ale v českých školkách oba druhy hledali marně – špatně se množí a chutí svých plodů široké masy rozhodně neosloví.

Při čtení některých kapitol z této knihy se rozhodně neubráníte hromadění slin v ústech. Možná se vydáte pátrat do zahradnictví nebo na internet po tomelu, cicimku či měsíčních jahodách, možná dáte přednost rybízu, hlošině či muchovníku, které koupíte už úplně běžně. V každém případě uděláte něco pro rozmanitost druhů a nedáte šanci obalečům, mšicím, vrtulím a dalším druhům hmyzu, které jsme si zvykli označovat za škůdce a kteří decimují úrodu v každém sadu, pokud se proti nim nebráníme chemicky. Chuť méně obvyklých druhů ovoce totiž škůdci, podobně jako my, ještě nestihli dokonale poznat, a tak je nanejvýš pravděpodobné, že si na nich pochutnáte, třebaže na tuny úrodu určitě sklízet nebudete.

Michal Babor, šéfredaktor časopisu *Zahrada v obrazech*

PŘEDMLUVA

Píši, krajinu zalévá slunce, na zemi leží sníh a rtuť teploměru kolísá kolem dvanácti pod nulou. Ale za pár týdnů se rozzáří ohňostroj barev, probudí se pupeny, pak se otevřou jásavé květy a zazelenají se listy. A potom přijdou plody. Budou se pohupovat na větvích a narůstat do nejrůznějších tvarů, velikostí a barev – a v nich dužnina obklopená lákavou směsicí sladkých, pikantních a exotických vůní.

Když jen pomyslím na své ovocnářské poklady, které nyní tam venku tiše spí zimním spánkem, sbíhají se mi sliny. Myslím na časná letní rána, kdy mě ananasovou vůní osvěžují bílé měsíční jahody, v nichž se ještě ukrývá noční chlad. Myslím na vrcholící léto, kdy mi mezi zuby doslova pukají baculaté, červené angrešty odrůdy „Achilles“ a ústa mám plná jejich sladké šťávy. Myslím na podzim, kdy lžící doluji vnitřek muřoulu a na jazyku cítím jeho krémovou, sametovou, vanilkovou dužninu. Jistě, jsou to neobvyklé plody, ale každý z nich je také neobvykle chutný.

Těším se z těchto netradičních druhů ovoce více než dvě desítky let a mé nadšení stále roste. Určitě nejsem sám. Sympatické rostliny, jimž se věnuje tato kniha, nevyžadují žádnou zvláštní péči a prokázaly, že se ideálně hodí k budování tzv. jedlé zahrady. To nejsou žádné rozlehlé ovocné sady, ale obyčejné zahrady a předzahrádky s rostlinami pro krásu i užitek. Dřín, višň plstnatá a muchovník, tři druhy ovoce z této knihy, se přitom v americké krajině vyskytují úplně běžně, a my jejich chutnou úrodu přehlízíme nebo ji považujeme za pouhý barevný doplněk jejich příjemného vzhledu.

V zahradách a na farmách dnes často slyšíte módní pojem „trvale udržitelné zemědělství“. Jedná se o nový typ zemědělství, které je šetrnější k naší planetě. S tím je spojena stále silnější touha jíst „ekologicky“ vypěstované potraviny. S těmito trendy přirozeně souvisejí také netradiční druhy ovoce, které představuje naše kniha. Ať už rostou na farmách, nebo v zahradách, obvykle je lze pěstovat bez použití chemických prostředků.

Tato kniha se věnuje hlavně netradičnímu ovoci, které může

pěstovat každý. Je tedy o netradičním ovoci pro každou zahradu. Začínající pěstitelé ocení zvláště to, jak je pěstování těchto rostlin snadné; jakmile švestkovišeň pomořskou, meruzalku vonnou nebo tomel viržinský jednou zasadíte, rostlina od vás nežádá nic víc, než abyste trhali a jedli její plody. (Když si dělám starosti s důkladnou prořezávkou a hubením škůdců na jabloních, vinné révě a dalších běžných ovocných rostlinách, někdy slyším od svého netradičního ovoce tiché posměšky, že také rostu.) Zahradní experti si tyto rostliny budou pěstovat, aby zaplnili své spižírny pochoutkami, které si v obchodech nekoupí. Chytrí sadaři v těchto úžasných plodech objeví tržní potenciál.

Netradiční ovoce pro každou zahradu vychází z mé předchozí knihy *Uncommon Fruits Worthy of Attention: A Gardener's Guide* (Zajímavé druhy netradičního ovoce: Zahradníkův průvodce), která vyšla v roce 1991 a v současné době je nedostupná. Údaje jsem průběžně aktualizoval a více než deset let bádání, zkoušení – a ochutnávání – mě přimělo doplnit původní seznam o další druhy ovoce. (Vlastně se nic nezměnilo: netradiční druhy ovoce, o nichž jsem před lety psal, jsou stále „zajímavé“ a dosud nejsou natolik rozšířené, aby se mohly zbavit přídomku „netradiční“.)

Tak jako v mé předchozí knize je podmínkou zařazení do seznamu to, že ovoce snáší mrazy, není příliš rozšířené a lze si na něm pochutnat i v syrovém stavu, což pokládám za nejdůležitější. I když mnohé z těchto druhů ovoce slouží k přípravě výtečných moučníků, džemů a ovocného másla, o čemž „mohou ti, kteřížto jsou nadáni krmi chystati, více pověděti nežli já sám“ (John Gerard, *The Herball*, 1597), nemusíte si s nimi hrát v kuchyni, aby ze sebe vydaly to nejlepší. Nuže, v následujících měsících a letech se ke mně přidejte a venku na zahradě si vychutnávejte tu směsici chutí, kterou netradiční ovoce nabízí. Stránky této knihy se vám stanou průvodcem, jenž poradí, jak pěstovat a užívat si tyto ovocné rostliny a jejich plody. Náš průvodce se nedrží žádného abecedního či botanického pořádku, ale připomíná spíše ovocný salát, a v tomto duchu si ho vychutnejte.

Lee Reich, New Paltz, stát New York, únor 2003

PODĚKOVÁNÍ

Za pomoc s obstaráváním literatury bych rád poděkoval Mary Van Burenové z New York State Agricultural Experiment Station Library, Patricii Carrollové a Candice Watsonové z MacDonald Dewitt Library (Ulster County Community College), Carol Davidové z Arnold Arboretum Library, Johnu Hillbrandovi z North American Fruit Explorers Library a zaměstnancům National Agricultural Library. Alexander Eppler, Ninele Sloninová, Johanna Sayreová, Tomasz Ziety a Dariusz Swietlik vypomohli překladem textů z ruštiny a němčiny.

Následující lidé přispěli užitečnými komentáři k vybraným kapitolám rozpracovaného rukopisu: John Baird, A. J. Bullard, Ray Cacchiotti, Alexander Eppler, James Gilbert, Ed Hasselkus, Jerry Lehman, Porter Lombard, Paul Lyrene, Steve McKay, Tom Merckel, Elwyn Meader, Roger Meyer, Daniel Milbocker, Paul Miller, R. Neal Peterson, John Smagula, Eldon Stang, Cecil Stushnoff a John Thieret.

Dík patří také Rusellu Gilmoreovi, Josephu Reichovi a Christine Marmoové za pečlivou pozornost, kterou věnovali čtení a kritickému posuzování částí rukopisu. Vicki Herzfeldové Arleinové děkuji za totéž a také za umné a botanicky přesné kresby. Vznik textu a studium některých materiálů podpořil grant neziskové organizace North American Fruit Explorers (díky daru Michaela Damrotha).

Závěrem bych rád poděkoval všem ostatním zahrádkářům, s nimiž jsem se po celá léta mohl dělit o své zkušenosti s pěstováním těchto netradičních druhů ovoce.

MUCHOVNÍK

Kosmopolitní modrá malvička

Botanický název

Amelanchier spp.

Habitus rostliny

Opadavý keř nebo strom, záleží na druhu a kultivaru

Opylení

Většinou samosprašný

Dozrávání plodů

Červen (od tohoto měsíce je dokonce odvozen anglický název muchovníku, *juneberry*), někdy červenec

Rostlina, která se předvádí pod mnoha rozličnými jmény, ve mně obvykle vzbuzuje nedůvěru. *Vine peach*, *mango melon* nebo *orange melon*, to všechno jsou anglické názvy jednoho druhu cukrového melounu (*Cucumis melo* var. *chito*), který má plody fádňité, mdlé chuti (vzhledem připomínají broskev nebo mango). V případě muchovníku však na tuto nedůvěru k přezdívkám můžete s klidným svědomím zapomenout, přestože i tato rostlina má v angličtině mnoho názvů, např. *juneberry*, *shadbush*, *serviceberry*, *sarvisberry* a jeden z druhů také *saskatoon*. Již zmíněný výraz *juneberry* odkazuje k období, kdy dozrávají plody muchovníku. Další názvy potom souvisejí s tím, že muchovník kvete zrovna v období, kdy se třou placky (angl. *shad*), druh ryb z čeledi sled'ovitých; jiné jsou narážkou na to, že habitus muchovníku připomíná evropské jeřáby (*Sorbus* spp.); a poslední je odvozen od výrazu, kterým kanadští indiáni označují muchovníkové plody.

Plody muchovníku jsou velké jako borůvky a obvykle tmavomodré nebo tmavě nachové. Srovnání s borůvkou se přímo nabízí, ale

podobnost existuje pouze ve vzhledu plodů. Z botanického hlediska nemá muchovník s borůvkami nic společného, jeho plodem je malvice, stejně jako u jabloní a hrušní. Ty nejlepší plody muchovníku vůbec nechutnají jako borůvky. Jsou šťavnaté a sladké, převládá chuť sladké třešně se špetkou mandle. Někdy dokonce plody muchovníku nepřipomínají borůvky ani vzhledem, protože někteří kříženci rodí červené či dokonce krémově bílé malvičky.

Muchovníky jsou v přírodě velmi rozšířené. Tento rod se objevuje v Asii, Evropě a Severní Americe. Většina druhů se vyskytuje v Severní Americe, kde je původní ve všech kanadských provinciích a ve všech státech kontinentálních Spojených států amerických. Indiáni drtili plody muchovníku společně s masem a tukem jelenců, losů, sobů nebo bizonů a připravovali tzv. pemikan. A muchovník býval hlavním, a často také jediným ovocem prvních bílých osadníků na severních planinách. Opět se musíme vrátit ke srovnání s borůvkami. Ti, kteří zahradničí v místech, kde nelze kvůli příliš chladným zimám pěstovat borůvky nebo kde není dostatečně kyselá půda, mohou svůj repertoár doplnit kosmopolitním muchovníkem, jehož plody borůvky připomínají. V kanadských provinciích Alberta a Saskatchewan dnes dokonce existuje celé zemědělsko-potravinářské odvětví založené na pěstování a zpracování muchovníku. A proč ne? Indiáni kdysi česali muchovníky divoce rostoucí podél řeky Yukon a úrodu prodávali osadníkům.

Popis rostliny

Rod *Amelanchier* zahrnuje téměř dvě desítky druhů. Rozlišit je představuje tvrdý oříšek i pro botaniky. Některé muchovníky jsou zakrslé a drží se při zemi, některé muchovníky jsou patnáctimetrové stromy, ty ostatní se pohybují někde mezi tím. Některé druhy se zvolna rozrůstají pomocí stolonů, což jsou horizontální výběžky, které vyrůstají z báze rostliny a zakořeňují.

Brzy na jaře, asi týden před tím, než rozkvetou plané jabloně, se

muchovníky obalí bílými květy. V šedých a hnědých tónech, které v lese na počátku jara převládají, divoce rostoucí muchovníky vynikají a vypadají, jako by se na ně snesl z nebe jemný bílý závoj. Kvetoucí muchovník vyzařuje tichou krásu, čímž se liší od bujařejších planých jabloní a šácholanů, které kvetou zhruba ve stejném období.

S létem přicházejí plody a háv z měkkých, zelených listů. Když muchovník odkvete, po šesti až osmi týdnech dozrají malvičky. Objevují se v hroznech po třech až šestnácti plodech. A když se přiblíží podzim, ani tehdy muchovníky nezklamou. Jejich listy se zbarví odstíny nachové, oranžové a žluté. Ohnivě rudé listy zůstávají až do konce podzimu, ale ani když opadají, není ještě všechno ztraceno, protože se odhalí zajímavě rozbrázděná šedá borka. Borka a úhledný tvar koruny – zvláště pokud z muchovníku vyroste stromek – těší oko po celou zimu až do chvíle, kdy příští jaro tato rostlina opět rozkveté.

Všechny druhy rodu *Amelanchier* mají jedlé plody, ale pěstitele netradičních druhů ovoce zajímá jen několik z nich. Sladké a šťavnaté plody se rodí na jednom keřovitém druhu ze severozápadního pobřeží Severní Ameriky a na několika keřovitých a stromovitých druzích, které jsou původní ve východní části kontinentu.

Muchovník olšolistý (*Amelanchier alnifolia*) je v Severní Americe známý jako *saskatoon*. Tento název vznikl zkomolením kríjského výrazu pro toto ovoce, *misaaskwatoomina*. Muchovník olšolistý je původní v oblasti sahající od jižní části Yukonského teritoria přes severní planiny až do Colorada. (Dal také jméno metropoli kanadské provincie Saskatchewan.) Jak lze odvodit od jeho původního rozšíření, muchovník olšolistý velmi dobře snáší mrazy. Spolehlivě zvládne i padesát stupňů pod nulou. Tato keřovitá rostlina se pozvolna rozrůstá pomocí stolonů. Dosahuje výšky necelých 2,5 m. Toleruje téměř všechny druhy půd, nesnáší trvale podmáčené půdy. Květenstvím je hrozen, který mívá i dvanáct a více květů. Objevují se poté, co vyraší listy, a zůstávají poměrně dlouho otevřené. Po květech následují malvičky. Jsou šťavnaté a velice sladké. Většinou bývají nachové a ojněné, někdy i více než 12 mm velké. Plody ale mohou být rovněž

modré, krémově bílé nebo červené.

Na východě Severní Ameriky roste muchovník hladký (*Amelanchier laevis*), muchovník kanadský (*A. canadensis*) a muchovník velkokvětý (*A. x grandiflora*; hybrid muchovníku hladkého a muchovníku kanadského). Bývají to stromky, nebo přinejmenším vysoké keře, které dávají chutné plody. Muchovník hladký roste planě ve výše položených vlhkých lesích a býval vyhledávaným ovocem tamějších indiánů. Dnes je oblíbený i v Evropě – jako okrasná rostlina. Tento druh netvoří kořenové výhony. Květenstvím je povislý hrozen šesti až dvanácti bílých květů, v květním pupenu někdy růžovobílých, které vyrůstají ze stejného místa jako listy. Listy mají měděný odstín. Muchovník kanadský dorůstá ve vysoký keř s několika hlavními větvemi. Tvoří kořenové výhony. Jeho květy vyrůstají vzpřímeně. Původní rozšíření muchovníku kanadského se omezovalo na východní pobřeží Severní Ameriky. Muchovník hladký a muchovník kanadský bývají někdy zaměňovány za muchovník stromovitý (*A. arborea*), další původní druh východu Severní Ameriky, který však zaostává plody i vzhledem. Nejdekorativnější z východních druhů je muchovník velkokvětý. Na místě jeho velkých květů dozrávají velké a šťavnaté plody; bohužel jich nebývá takové množství jako u předchozích druhů.

Dobré plody rodí také několik druhů nízkých muchovníků tvořících stolony: muchovník výběžkatý (*Amelanchier stolonifera*), muchovník nízký (*A. humilis*), muchovník opakvejitý (*A. obovalis*) a muchovník krvavý (*A. sanguinea*). Obecně jsou původní na chudých, suchých půdách. Z krajinářského hlediska se jim nejlépe daří, jsou-li pěstovány přirozeným způsobem.

Názvy mnoha muchovníkových kultivarů s vynikajícími plody připomínají procházku po mapě severozápadní Kanady: „Moon Lake“, „Pembina“, „Forestburg“ nebo „Sturgeon“. Tyto kultivary muchovníku olšolistého vyšlechtili nadšenci přímo v jejich domovské oblasti. Několik kultivarů vyšlechtili také ve Spojených státech. Motivací byly plody a do značné míry i estetická hodnota muchovníku.

Muchovník

Hrstku ovocnářských nedostatků, které u muchovníku objevíme, lze překonat šlechtěním, zvláště když přihlídneme k široké škále druhů, z nichž můžeme získat specifické kvality. Pokud by ovoce, které je určené k přípravě šťáv, džemů nebo kompotů, mělo být přesně podle mého gusta, prospělo by mu, kdyby získalo trochu více kyselin a

vyvážil se tak vysoký obsah cukrů. Toto ovoce by rovněž šlo vylepšit tím, že by ubylo drobných, tvrdých semen a tato semena by se zmenšila; ale jen s mírou, protože semena dodávají plodu delikátní mandlovou příchuť. Plody muchovníku olšolistého, které se konzumují nejčastěji, mají jedny z největších semen, ale křížením s druhem, který má menší semena, např. muchovníkem Bartramovým (*Amelanchier bartramiana*), bychom potenciálně mohli získat rostlinu s velkými, sladkými a šťavnatými malvicemi a malými semeny.

Česat tak drobné ovoce, jako je muchovník, ze žebříku se rychle omrzí, proto by ideální rostlina neměla mít více než dva metry. Úrodu na nízkých keřích zároveň můžete lépe ochránit před ptáky.

Pěstování

K pěstování muchovníků není třeba mnoho dodávat, protože se pěstují snadno a prospívají i bez zvláštní péče. Rostlinám nevadí extrémní mrazy. Ministerstvo zemědělství Spojených států amerických (USDA) vypracovalo před časem mapku teplotních zón; muchovník se dokáže přizpůsobit 3. až 8. zóně. Muchovníky budou rodit na slunci nebo v polostínu a snášejí širokou škálu půd. Trochu náročnější je pouze muchovník olšolistý. Nejlépe prospívá na plně osluněných stanovištích a dobře propustných půdách s vysokým podílem humusu. Nezapomeňme, že domovem tohoto druhu jsou severní planiny, kde pravidelně dochází k požárům. Muchovníky začínají rodit dva až čtyři roky po vysazení.

Zasaďte rostlinu o něco hlouběji do země, než byla zasazena ve školce. Umístění záleží na druhu nebo kultivaru a zamýšleném využití. Chceme-li například u muchovníku olšolistého dosáhnout maximálních výnosů, každá rostlina by se měla zasadit alespoň 2,5 metru od svého souseda. Pokud ale chcete z muchovníku olšolistého vytvořit ovocný živý plot, vysaďte rostliny do řady 1,8 metru od sebe. Až vyrostou, budou se jejich krajní větve dotýkat.

Muchovníky (a také hrušně) mají tu nešťastnou vlastnost, že v sezóně po vysazení někdy špatně rostou. Tato vlastnost může souviset s

tím, že v přírodě muchovníky na začátku vegetačního období brzdí růst, což je pro rostlinu, která odolává drsnému zimnímu počasí, užitečné. Rostlinu přiměje k růstu teplá, provzdušněná půda a dostatek živin, ale zmíněnému problému se lze úplně vyhnout také tím, že muchovník vysadíte na podzim, a nikoliv na jaře.

Chcete-li u keřovitého muchovníku dosáhnout co nejlepší úrody, každou zimu ho prořezávejte. Nejlepší plody rodí jednoleté až čtyřleté dřevo. Plody na starším dřevě bývají menší a méně šťavnaté. Proto úplně odřízněte každou větev starší čtyř let a ze štíhlých výhonů, které předchozí sezónu vyrostly od země, ponechte pouze půl tuctu nejsilnějších. K tomu, aby si rostliny udržely výšku kolem dvou metrů – a bylo je tak možné pohodlně česat ze země –, lze použít krátký řez.

Stromovité muchovníky každoroční prořezávku nevyžadují. Průběžně se ale starejte o to, aby starší větve obrážely z pupenů blíže kmeni, a vyřezávejte mladší výhony, aby se koruna příliš nezahustila.

Především pro muchovníky rostoucí v zahradách obecně platí, že listy a větve nemívají potíže se škůdci. Tím nechci říci, že v některých zahradách škůdci nepáchají značné škody na ovoci. (Mezi ně, bohužel, patří i moje zahrada; a představte si, že pouhých osm mil od ní rostou muchovníky, které každý rok dávají vynikající úrodu.) Jedněmi z nejznámějších hmyzích škůdců, kteří se objevují na muchovníku olšolistém, jsou obaleč (*Epinotia bicordana*), který ničí pupeny, a pilatka (*Hoplocampa* spp.), která způsobuje odpadávaní mladých květů nebo nevyvinutých malvic; plody napadené květopasem *Anthonomus quadrigibbus* zůstávají na rostlině, jsou však deformované a často tvrdé a larvy, které se v nich usadily, znehodnocují jejich chuť.

K potenciálním chorobám muchovníků patří rez (*Gymnosporangium* spp.), která se přenáší z jalovců a projevuje se rezavě zbarvenými skvrnami na listech a plodech; monilióza (*Monilinia amelancheris*), o níž svědčí seschlé, „mumifikované“ plody, které zůstávají na rostlinách až do zimy; a listová skvrnitost (*Entomosporium mespili*), která zanechává na listoví nepříjemné hnědé skvrny, někdy se žlutými okraji. Dobré proudění vzduchu a důkladné odstranění napade-

ných částí rostliny může potíže způsobené chorobami zmírnit, nepokoušejte se ale odstranit jalovce, abyste se vypořádali se rzí, protože její spory mohou cestovat celé kilometry. Stejně jako jiní příslušníci čeledi růžovitých, jsou také muchovníky vnímavé vůči bakteriální spále, chorobě, která způsobuje rychlé chřadnutí nových výhonků. Ořežte všechny větve napadené spálou 30 cm pod napadeným místem a před každým řezem sterilizujte nůžky, nože nebo pilky v lihu. Kanadští průmysloví pěstitelé muchovníku olšolistého ničí hmyz a choroby dvěma postřiky, které jsou kombinací insekticidu a fungicidu. První postřik se aplikuje, když opadávají květy, a druhý o deset dní později. Závažnost problémů se škůdci se může lišit podle oblasti a podle druhu.

Ptáci mají muchovníky stejně rádi jako borůvky (a nebo naopak?), oboje ovoce milují. Někdy jsou schopni zhltnout prakticky celou úrodu. Muchovníkům s bílými plody by se ptáci možná vyhnuli, nicméně jedinou spolehlivou obranou jsou sítě.

Množení

Namnožit si jednu či dvě rostliny ze sousedova muchovníku není nijak obtížné. Množení ve velkém už je náročnější.

Jestliže rostlina tvoří kořenové výhony, postačí, když brzy na jaře od dobře zakořeněné rostliny nějaké odkopnete tak, aby měly dostatečný kořenový systém. Než odkopky zasadíte na jejich stálé stanoviště, na rok je založte do země a rozmazlujte.

Ale všechny muchovníky netvoří kořenové výhony (u stromových forem by ani nebyly žádoucí) a takové rostliny se nejsnáze množí ze semen. Muchovníky jsou výrazně samosprašné a jedinci, kteří vyrůstají ze semen, se často značně podobají rodičovským rostlinám – asi osmdesát procent rostlin bude přesnou kopií. (Výjimku představují muchovníky s bílými plody, které jsou cizosprašné, takže jedinci vyrůstající ze semen nejsou přesnou kopií rodičovských rostlin.)

Pokud chcete dosáhnout dobré klíčivosti, je třeba dodržet dvě

zásady: zajistěte, aby semena nevyschla, a semena tři nebo čtyři měsíce stratifikujte. Jestliže semena vyschnou ještě před stratifikací, budou vyžadovat dlouhou stratifikaci v teplejších podmínkách a teprve poté lze přikročit ke stratifikaci v chladu. Znamená to, že pokud na jaře vysejete suchá semena, vyklíčí až příští jaro.

Dalším způsobem, jak množit muchovníky, je řízkování. Druhy muchovníku, které tvoří stolony, lze množit kořenovými řízků. Dřevité řízků obtížně zakořeňují, ale zelené řízků, pokud se odeberou ve správné fázi růstu, zakořeňují snadno. Jestliže se zelené řízků odeberou příliš brzy, zahnívají, pokud se odeberou pozdě, nezakořeňují. V Kanadě a v USA podél hranice s Kanadou je nejlepší doba k odebrání řízků z letorostů od konce května do konce června. Zakořenění někdy usnadňují růstové hormony, ale spodní vytápění není nutné. Dalším, spolehlivějším způsobem množení muchovníků řízkováním může být metoda etiolizovaných výhonů, kterou popisujeme v příloze č. 5 („Množení“).

Roubování není příliš uspokojivou metodou množení muchovníků. Často se roubuje na podnože jiných rodů, např. jeřábů, hlohů a dalších příslušníků čeledi růžovitých, ale naroubované rostliny někdy přestávají růst. K nejběžnějším podnožím patří skalník ostrolistý (*Cotoneaster acutifolius*), skalník puchýřkatý (*C. bullatus*), jeřáb prostřední (*Sorbus intermedia*) a jeřáb ptačí (*S. aucuparia*). Mezi muchovníky je nejkompatibilnější s jinými druhy zřejmě muchovník olšolistý (*Amelanchier alnifolia*). Muchovníky naroubované na podnož jiného rodu zasadte dostatečně hluboko do země, aby muchovníkový roub mohl zakořenit. Podnože v tomto případě slouží jako dočasný kořen, ale mají nešťastný sklon neustále obrůstat. Hloh Arnoldův (*Crataegus arnoldiana*) ale údajně tuto neblahou vlastnost postrádá.

Velice zajímavé je, že muchovník nemusí vždy přijmout roub jiného druhu muchovníku. Když roubujete muchovník na kořeny muchovníku, jako podnož zvolte druh, který netvoří kořenové výhony, jinak počítejte s tím, že podnože budou neustále obrůstat.

Jeden červnový pátek mi zavolal přítel a povídá, že by se rád se mnou podělil o právě dozrálou muchovníkovou úrodu. Když jsem se k němu konečně v úterý dostal, ptáci už větve dokonale obrali a nechali jen scvrklé nebo shnilé plody. V případě muchovníků se sklizní neváhejte.

Počítejte s tím, že když muchovníky sázíte, doopravdy si na nich pochutnáte zhruba za čtyři roky. Jedna rostlina rodí průměrně necelé 4 kilogramy plodů, ale některé keře muchovníku olšolistého mohou dát až kolem 18 kilogramů malviček!

Malvičky jsou neodolatelně výtečné. Pochutnám si na nich stejně jako na jakémkoliv jiném ovoci, které najdete na stránkách této knihy nebo na pultech obchodů. Kromě toho, že se používají do pemikanu, začaly se z nich připravovat také džemy a šťávy. Když plody tepelně upravujete, buďte opatrní, protože teplem mohou přijít o svou chuť; ani tepelně upravené, ani mražené plody se ale nemohou vyrovnat čerstvým malvičkám, které vám pukají v ústech. Když z muchovníku něco vaříte nebo připravujete šťávu, je třeba přidat kyselinu, např. citrónovou šťávu. První osadníci ho vylepšovali rebarborou. Venku na zahradě můžete stejného osvěžení dosáhnout tím, že si spolu s muchovníky natrháte i hrst čerstvého rybízu nebo angreštu, které dozrávají ve stejnou dobu jako muchovníky.

Kultivary

‘Altaglow’: *Amelanchier alnifolia* z Alberty vyšlechtěný především pro svou okrasnou hodnotu; 5,5 metru vysoká rostlina tvoří jen málo kořenových výhonů; na podzim se listy barví do zlatých, červených a tmavě nachových odstínů; velké bílé plody nevýrazné chuti; rodí málo; je cizosprašný; zvládá 1. teplotní zónu.

‘Autumn Brilliance’: *Amelanchier* x *grandiflora*; statný keř s několika hlavními větvemi dosahující výšky 7,5 metru a šířky necelých 4 metrů; velké, růžově zbarvené květní pupeny skrývají sněhově bílé